

1- Mitologia greco-romana: conceptes previs

1.1 Què és un mite?

Un **mite** és un relat tradicional que explica oralment notícies o fets fabulosos protagonitzats per éssers sobrenaturals, com déus, semidéus i monstres o éssers extraordinaris com els herois. Etimològicament, **mite** prové del grec "mythos" que vol dir "paraula, conte, notícia, faula ". El seu caràcter oral fa que pugui haver versions diferents d'un mateix mite. Els relats mítics dels pobles antics tenen com a temes principals l'origen del món, dels déus i dels homes, dels pobles o de les races, dels animals, de les plantes i els minerals dels astres, dels costums de la societat, del món dels morts, És a dir, tracten tot allò que la humanitat ha intentat sempre saber: d'on venim, què som, on anem, per què som aquí, què hi ha després de la mort, per què les coses són com són,

A vegades fem servir paraules com **conte** o **llegenda** com a sinònims de **mite**, però hi ha elements que els diferencien:

- El **mite** és un relat de déus i elements sobrenaturals
- la **llegenda** és un relat d'herois o heroïnes, amb qualitats humanes excepcionals, enquadrats en una família, una època, un lloc i una societat determinades
- el **conte** és un relat de personatges humans indeterminats quant a família, època, societat....

El mite no solament és una explicació del món que ens envolta, sinó també una interpretació d'aquest món i un sistema que pretén ordenar l'univers tant físic com humà per tal que sigui comprensible. El mite és, per tant, un mode de pensament.

Per **mitologia** podem entendre tant l'estudi científic dels mites com el conjunt de mites d'un poble. En aquest sentit podem parlar de mitologia egípcia, àrab, russa o greco-romana. Aquesta mitologia, que es va desenvolupar a Grècia i Roma durant l'antiguitat, entre els segles XII aC i el V dC és el que anomenarem **mitologia clàssica**.

Activitats1.1:

1. Què és un mite?
2. Consulta aquest [manual de mitologia](#) i copia altres tres definicions de mite.
3. Quina és la diferència entre mite, conte i llegenda?
4. Dóna un exemple de mite, un de llegenda i un altre de conte
5. Quines són les dues definicions de mitologia?

6. Què entenem per mitologia clàssica?

1.2.- La crítica dels mites: mite contra filosofia – història - ciència

Bé que els antics crearen molts mites, també hi va haver un grup selecte de pensadors que s'oposaren als mites tradicionals.

Aquesta rivalitat entre el mite i la raó, que fou constant en l'antiguitat, significà un avenç fructífer per a l'especulació filosòfica i científica. Si el mite té el mèrit d'exposar els problemes que envolten els humans sense intentar verificar-los, la raó, amb el seu potencial crític, s'encarrega de donar-los una explicació racional. Els camins de la raó són diferents dels del mite, ja que van a parar a la filosofia, la història i a la ciència.

Al pensament mític de l'antiguitat s'oposa el pensament científic dels nostres dies, que és racional, que anomena les coses per elles mateixes, directament. El pensament científic ha estat elaborat conscientment, el mític no. Això no vol dir que hàgim de considerar mentides o errors tot allò que ens expliquen els mites, perquè normalment tot mite amaga una veritat, però és una veritat amagada sota la superfície d'un conte. A més, la ciència, encara que s'oposa al mite, ha trobat en narracions mitològiques el punt de partida no solament per posar nom a un fenomen atmosfèric, a un astre o a una part del cos humà, sinó també per trobar la interpretació de comportaments de l'home. Tampoc no hem d'oblidar que sense conèixer el pensament mític no podem comprendre les nombroses referències als mites clàssics que hi ha en la literatura i en les belles arts i que són a l'arrel de la nostra cultura occidental.

Activitats1.2:

1. *Quina és la diferència principal entre mite per una banda i filosofia – ciència - història per altra?*
2. *Explica breument l'origen d'un fenomen natural des de dos punts de vista: científic i mitològic (busca algun mite o conte sobre com es produeix la pluja, o una erupció volcànica, o el llamp)*

1.3.- Els mites grecoromans: mitologia clàssica

Una característica fonamental dels mites és que és la creació d'un poble. Un mite no ha estat escrit o inventat per un autor, sinó que és una col·lectivitat de persones la que expressa els seus sentiments, les seves pors, els seus records,... mitjançant els mites. Un mite no conté, doncs, les opinions particulars d'una persona sinó el que pensa tota una societat. Per això podem afirmar que els mites expressen la ideologia del poble que els ha creat.

Els mites grecoromans, la mitologia clàssica, és el conjunt de mites del poble grec i també del poble romà. La majoria són d'origen grec, per bé que els

contalles que circulaven oralment en aquell temps per Grècia. La literatura grega va ser assimilada i transmesa per l'Imperi Romà a tot Occident. Els autors més importants són els següents:

Grècia:

Hesíode, poeta grec de la segona meitat del segle VIII aC., va escriure la *Teogonia*, on exposà l'origen de l'univers i dels déus; i *Els treballs i els dies*, una visió sobre la condició humana en clau mítica.

També del segle VIII aC. són els poemes atribuïts a **Homer**: *Ilíada* (la història de la guerra de Troia) i *Odissea* (el retorn de l'heroi grec Ulisses a la seva pàtria després de la guerra de Troia).

Posteriorment, els **poetes tràgics grecs del segle V aC.** **Èsquil**, **Sòfocles** i **Eurípides** van exposar en les seves tragèdies els mites més antics amb un llenguatge nou, no tan religiós i més comprensible.

La recreació èpica dels mites, després de la *Ilíada* i l'*Odissea*, va ser cultivada pel grec **Apol·loni de Rodes** (s. III a. C.) en l'obra els *Argonautes* (relat del viatge de Jàson per trobar el toisó d'or)

L'obra **mitogràfica**, és a dir, de recopilació de mites, més coneguda de la antiguitat és la *Biblioteca de relats mitològics* del grec **Apol·lodor** (s. II dC.).

Roma

El poeta llatí **Virgili** (s. I aC.) en l'obra *Eneida* narrà la història de l'heroi troià Eneas i del seu viatge fins a Itàlia, amb una intenció política evident per mitificar els orígens de Roma.

Les metamorfosis, del poeta llatí **Ovidi** (finals del s. I a.C.) i el llibre *Faules* del romà **Higi** (finals del s. II d. C.) són obres mitogràfiques, de recopilació de mites

Activitats 1.4

1. Relaciona els autors amb les seves obres:

1 - Homer
2 - Ovidi
3 - Virgili
4 - Apol·lodor
5 - Apol·loni de Rodes
6 - Sòfocles
7 - Hesíode

1-D

A - Teogonia
B - Biblioteca de relats mitològics
C - Els Argonautes
D - Ilíada i Odissea
E - Èdip Rei
F - Eneida
G - Metamorfosi

2. *Qui entenem per mitografia?*
3. *Quines són les tres obres inspirades en la guerra de Troia?*
4. *Com ens han arribat a nosaltres els mites de l'antiguitat?*

1.5.- Déus i homes. Iconografia

Cap poeta, pintor o escultor grec no havia vist mai un déu. A més, pensaven que contemplar un déu portava inevitablement la desgràcia o la mort. Com podien els artistes plasmar i els poetes descriure uns éssers que era tan perillós contemplar? Gràcies a les muses, deesses de les arts.

Les muses són les nou filles de Zeus i de Mnemòsine (la Memòria): Calíope, Clio, Polímnia, Euterpe, Terpsícore, Erato, Melpomene, Tàlia i Urània. Les Muses són amb Apo·lo les protectores de les arts i les inspiradores dels artistes. De fet, els grecs creien que els poemes no eren producte de la imaginació dels poetes, sinó que les muses parlaven per boca dels artistes. Les muses coneixien tot el que havia succeït, tot el que succeïa i tot el que havia de succeir i, quan volien, transmetien aquest coneixement als poetes i artistes plàstics. Homer no comença el seu poema la Ilíada anunciant que ell, un gran poeta, explicarà una interessant història. Comença demanant a la Musa que canti la història d'Aquil·les, perquè el poeta la pugui transmetre als altres homes: "Canta, deessa, la còlera d'Aquil·les, el fill de Peleu". Per als grecs, era molt clara aquesta divisió entre el món dels déus i el món dels homes. Les muses, quan inspiraven els artistes, eren les mitjanceres entre el món sobrenatural i la realitat dels éssers humans.

Coneixerem una bona part dels mites mitjançant la **iconografia**, l'observació i descripció d'imatges de tema mític: quins personatges apareixen, què estan fent, en quin moment del mite es representen, la intenció de l'artista...

Activitats 1.5:

- 1.- *Defineix: iconografia*
- 2.- *Enumera els planetes del Sistema Solar relacionats amb noms de divinitats*
- 3.- *Quins dies de la setmana, en català, (o anglès alguns) tenen alguna relació amb la mitologia?*
- 4.- *Per què els poetes, com Homer i Hesíode, invoquen les Muses, filles de Mnemosyne –"Memòria, Record", al començament dels seus poemes?*

Al bloc trobareu més activitats sobre aquest tema.

ACTIVITATS TEMA 1

Activitats 1.1: Què és un mite?

1. Què és un mite?
2. Consulta aquest [manual de mitologia](#) i copia altres tres definicions de mite
3. Quina és la diferència entre mite, conte i llegenda?
4. Dóna un exemple de mite, un de llegenda i un altre de conte
5. Quines són les dues definicions de mitologia?
6. Què entenem per mitologia clàssica?

Activitats1.2: La crítica dels mites

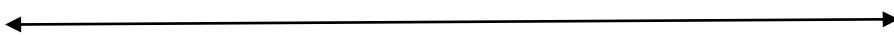
1. Quina és la diferència principal entre mite per una banda i filosofia - ciència - història per altra?
2. Explica breument l'origen d'un fenomen natural des de dos punts de vista: científic i mitològic (busca algun mite o conte sobre com es produeix la pluja, o una erupció volcànica, o el llamp)

Activitats 1.3: els mites grecoromans – mitologia clàssica

5. Qui ha inventat els mites?
6. Ubica en aquesta línia cronològica les cultures grega i romana

Grècia:

2000aC

2000 dC

Roma:

7. Completa el següent text:

Els mites sónprotagonitzats per,
..... iNo tenen un únic autor, ni són
coneguts els seus creadors, i pel seu caràcter.....pot
haver-hi més d'una versió d'un mateix mite.

Activitats 1.4. Com ens han arribat els mites: oralitat i escriptura

1. Relaciona els autors amb les seves obres:

1 - Homer
2 - Ovidi
3 - Virgili
4 - Apol·lodor
5 - Apol·loni de Rodes
6 - Sòfocles
7 - Hesíode

1-D

A - Teogonia
B - Biblioteca de relats mitològics
C - Els Argonautes
D - Ilíada i Odissea
E - Èdip Rei
F - Eneida
G - Metamorfosi

2. Qui entenem per mitografia?
3. Quines són les tres obres inspirades en la guerra de Troia?
4. Com ens han arribat a nosaltres els mites de l'antiguitat?

Activitats 1.5. Déus i homes: iconografia

- 1.- Defineix iconografia
- 2.- Enumera els planetes del Sistema Solar relacionats amb noms de divinitats
- 3.- Quins dies de la setmana, en català, (o anglès alguns) tenen alguna relació amb la mitologia?
- 4.- Per què els poetes, com Homer i Hesíode, invoquen les Muses, filles de Mnemosyne –"Memòria, Record", al començament dels seus poemes?
- 5.- Fes la iconografia d'aquest quadre

